

Subjektiva förutsättningar

[Introduktion](#) - [Straffrättsteori](#) - [Brott](#) - [Ansvarsfrihetsgrund](#) - [Subjektiva förutsättningar](#) - [Osjälvständiga brott](#)

Sammanfattning

För att döma någon för brott måste först de objektiva rekvisiten vara uppfyllda, det vill säga att en händelse faktiskt har inträffat. Till exempel måste det bevisas att någon faktiskt orsakat kroppsskada på en annan person. Men detta är inte tillräckligt för att ett brott ska anses begånget. Det krävs också att utreda om personen bär skuld för handlingen, exempelvis varför kroppsskadan orsakades.

I svensk straffrätt är det grundläggande att brott förutsätter skuld. Skulden tar sig främst uttryck i två former: uppsåt och oaktsamhet. Det är centralt att en gärning endast betraktas som brott om den begås uppsåtligt, om inte annat särskilt anges för specifika brottstyper där oaktsamhet är tillräckligt.

När objektiva rekvisit uppfyllts och dessa täcks av subjektiva rekvisit så kan vi säga att ett brott har skett. Att de objektiva rekvisiten måste täckas av subjektiva rekvisit kallas för **täckningsprincipen**.

Om kroppsskadan är resultatet av en ren olyckshändelse, där ingen skuld kan läggas på personen, så räknas detta inte som ett brott. Men om personen medvetet orsakat skadan (**uppsåtligen**) eller genom **oaktsamhet** bidragit till att en osäker situation uppstått, då innebär det att händelsen är kopplad till ett visst mått av skuld.

Sammanfattningsvis:

En person som medvetet orsakar kroppsskada på någon annan har agerat med uppsåt. En person som orsakar kroppsskada genom att skapa en osäker situation har agerat med oaktsamhet.”

Subjektiv inställning	Innebörd
Avsiktsuppsåt	Utför handling med avsikt att uppnå viss effekt.
Insiktsuppsåt	Utför handling för att uppnå X, har full insikt om att Y också kommer inträffa.
Likgiltighetsuppsåt	Ha en viss misstanke, känsla för risk eller att effekt ska inträda och är likgiltig inför det faktumet. Misstanken att något kan inträffa får inte gärningsmannen att avstå.
Medveten oaktsamhet	Gärningsmannen misstänker att det finns risker med sitt handlande. Tror inte att det ska bli verklighet dock (medvetet risktagande)
Omedveten oaktsamhet	Är omedveten om riskerna med sitt agerande, men borde ha varit mer uppmärksam

Uppsåt

I svensk straffrätt framgår det från 1 kap. 2 § BrB att en handling bara ska anses som brott om den begås uppsåtligt, om inte annat särskilt är föreskrivet (se nedan om oaktsamhet). Detta innebär att uppsåtet måste täcka de objektiva rekvisiten för brottet, även om detta inte explicit anges i lagtexten för varje specifikt brott. Uppsåtets omfattning blir därför avgörande för att fastställa brottsansvar.

Uppsåtet kan framträda i olika former: avsiktsuppsåt, insiktsuppsåt och likgiltighetsuppsåt. Avsiktsuppsåt innebär att gärningspersonen agerar med ett specifikt syfte eller mål att förverkliga en viss effekt. Insiktsuppsåt innebär att gärningspersonen är medveten om att en viss effekt är nästan säker att inträffa som ett resultat av handlingen, även om effekten inte är önskad. Likgiltighetsuppsåt, å andra sidan, visar på en situation där gärningspersonen är medveten om och likgiltig till risken för att en viss effekt ska inträffa.

Dessa former av uppsåt måste alltså spegla de objektiva rekvisiten för det aktuella brottet. Det betyder att gärningspersonens medvetenhet och avsikt måste korrelera med de faktiska omständigheterna som beskrivs i brottsdefinitionen. Om en handling utförs där dessa subjektiva och objektiva element inte stämmer överens, kan det inte anses vara ett brott enligt brottsbalken. Denna koppling mellan uppsåt och objektiva rekvisit är central för att upprätthålla principen om skuld i svensk rätt.

Avsiktsuppsåt

Avsiktsuppsåt, även känd som direkt uppsåt, är en form av uppsåt inom straffrätten där en person medvetet och med avsikt utför en handling med förståelsen och önskan om att en specifik följd ska inträffa. Personen har en klar och tydlig intention att orsaka resultatet av handlingen.

Exempel på avsiktsuppsåt kan vara:

1. Mord: Om en person avfyrar ett skjutvapen mot någon med syftet att döda personen, så är detta ett tydligt fall av avsiktsuppsåt.
2. Stöld: När en person tar något från en butik med avsikten att beröva butiken det stulna föremålet och inte betala för det.
3. Skadegörelse: Om någon krossar en ruta med avsikten att förstöra egendom.

I dessa fall är det uppenbart att gärningspersonen inte bara var medveten om handlingen och dess konsekvenser, utan även utförde handlingen med en bestämd avsikt att uppnå dessa konsekvenser.

Insiktsuppsåt

Insiktsuppsåt är en form av uppsåt inom straffrätten där gärningspersonen inser att en viss effekt sannolikt kommer att inträffa som en följd av dennes handling, och accepterar denna konsekvens. Insiktsuppsåt utgör ett mellanting mellan direkt uppsåt och likgiltighetsuppsåt.

För att insiktsuppsåt ska anses föreligga krävs att gärningspersonen har en praktisk visshet om att en specifik effekt sannolikt kommer att inträffa. Detta skiljer sig från avsiktsuppsåt där effekten är det primära målet och från likgiltighetsuppsåt där gärningspersonen är likgiltig inför effektens inträffande.

Ett exempel på insiktsuppsåt kan vara en person som kör bil på ett extremt vårdslöst sätt genom en folksamling. Även om personens primära mål inte är att skada någon, inser denne att risken för att orsaka skador är praktiskt taget säker. Personen fortsätter att köra trots denna insikt, vilket visar på ett insiktsuppsåt till de potentiella skadorna.

Ett annat exempel kan vara en person som placerar en farlig fälla på en plats där många människor vanligtvis passerar. Om personen inser att det är mycket sannolikt att någon kommer att skadas av fällan, men inte nödvändigtvis önskar detta som den primära utfallet, så har personen agerat med insiktsuppsåt om de skador som fällan kan orsaka.

Sammanfattningsvis kräver insiktsuppsåt att gärningspersonen har en klar förståelse av de sannolika konsekvenserna av sitt agerande och accepterar dessa som en oundviklig del av handlingen. Detta skiljer sig från att agera med en önskan eller avsikt att specifikt uppnå dessa konsekvenser, vilket skulle utgöra avsiktsuppsåt.

Likgiltighetsuppsåt

Likgiltighetsuppsåt är en form av uppsåt inom straffrätten som innebär att gärningspersonen är medveten om och accepterar risken för att en viss effekt kan inträffa som en följd av handlingen, men är likgiltig inför om effekten faktiskt realiseras eller inte. Denna form av uppsåt kräver en kombination av en kognitiv och en attitydbaserad komponent, vilket skiljer den från både insiktsuppsåt och avsiktsuppsåt. Om det är så att man inte bedömer att personen är likgiltig inför att effekten ska realiseras kan man istället hamna en nivå under, på medveten oaktsamhet (mer nedan).

För att likgiltighetsuppsåt ska anses föreligga måste gärningspersonen ha insett risken för att en viss omständighet eller effekt kan inträffa (den kognitiva komponenten), och samtidigt ha varit likgiltig inför om denna risk faktiskt förverkligas (den attitydbaserade komponenten). Detta betyder att gärningspersonen inte nödvändigtvis önskar eller strävar efter effekten, men accepterar dess möjlighet utan betydande emotionell investering eller bekymmer.

Det handlar alltså om en tvådelad prövning:

- Kognitivt led – Gärningspersonen måste ha insett risken för att den brottsliga omständigheten kan inträffa.
- Attitydmässigt led – Gärningspersonen är likgiltig till risken; det betyder att han eller hon inte bryr sig om resultatet, även om denne inser att risken är stor.

Sammanfattningsvis speglar likgiltighetsuppsåt en situation där en person är medveten om och inte bryr sig om de skadliga effekterna av sitt handlande, vilket är en indikation på en mer generell likgiltighet till rättsnormer och samhällets välfärd. Denna form av uppsåt markerar en av de lägre trösklarna för moraliskt och juridiskt ansvar i straffrätten.

Oaktsamhet

I svensk straffrätt krävs generellt uppsåt för att en handling ska anses som brott, enligt 1 kap. 2 § första stycket i brottsbalken (BrB). Dock finns det undantag för vissa brott där oaktsamhet är tillräckligt för att utgöra brottslig gärning. Detta är vad som avses med formuleringen "om inte annat särskilt föreskrivs" i samma paragraf. För dessa brott måste det tydligt framgå i brottsbeskrivningen att det är oaktsamhet som är grund för straffansvar.

Oaktsamhet i straffrättslig mening innebär att gärningspersonen inte avsiktligt har begått en brottslig handling, men har brustit i den aktsamhet och omsorg som rimligen kunde krävas i situationen. Det objektiva rekvisitet för brottet (dvs. den handling eller följd som lagen beskriver) måste fortfarande vara uppfyllt, men i stället för uppsåt räcker det att gärningspersonen borde ha insett risken för att handlingen skulle leda till denna brottsliga följd.

Exempel på oaktsamhetsbrott inkluderar vållande till annans död, där brottsbeskrivningen uttryckligen anger att "den som av oaktsamhet orsakar annans död" kan dömas för brottet. Detta skiljer sig från brott som kräver uppsåt, där en sådan specificering saknas. Därför, när lagtexten inte tydligt stipulerar att oaktsamhet räcker för ansvar, gäller uppsåt som standardkrav.

När ett brott i dess brottsbeskrivning specifikt anger "grov oaktsamhet" som krav, innebär det att det krävs en högre grad av oaktsamhet än vid enkla oaktsamhetsbrott. Grov oaktsamhet implicerar att personen var medveten om risken med sitt handlande eller underlåtenhet, men trots detta valde att ignorera risken. Det räcker alltså inte med lägsta graden av oaktsamhet, där personen kanske inte ens var medveten om risken.

Medveten oaktsamhet

Medveten oaktsamhet är en form av oaktsamhet där en person är medveten om risken för att en viss handling kan leda till en brottslig följd men väljer att fortsätta agera utan att faktiskt önska eller vilja att denna följd ska inträffa. Denna form av oaktsamhet befinner sig på en gräns till vad som i straffrätten kallas likgiltighetsuppsåt, men de skiljer sig åt i fråga om gärningspersonens inställning till risken och den brottsliga följden.

Medveten oaktsamhet delar det första ledet med likgiltighetsuppsåt, där gärningspersonen är medveten om risken. Skillnaden ligger i det attitydmässiga ledet:

- Vid medveten oaktsamhet handlar gärningspersonen trots medvetenheten om risken, men utan att vara likgiltig till om risken realiserar. Personen hoppas eller tror på något sätt att den brottsliga följden inte ska inträffa. Gärningspersonen tar en chans, men önskar eller hoppas att allt går väl.

Exempel på medveten oaktsamhet:

En bilförare kör över hastighetsgränsen på en trafikerad väg. Föraren är medveten om att detta ökar risken för en trafikolycka men fortsätter köra fort i tron eller förhoppningen att kunna hantera situationen och undvika en olycka. Föraren har inte likgiltighetsuppsåt eftersom hen inte är likgiltig till risken för en olycka; föraren hoppas undvika den, trots att risken är uppenbar.

Omedveten oaktsamhet

Omedveten oaktsamhet avser situationer där en person inte är medveten om en risk som hen borde ha varit medveten om, givet omständigheterna och vad som är rimligt att förvänta sig av någon i en liknande situation. Denna form av oaktsamhet skiljer sig från medveten oaktsamhet genom avsaknaden av medvetenhet om den risk som handlingen eller underlåtenheten innebär.

Omedveten oaktsamhet karaktäriseras vanligtvis av en brist på uppmärksamhet, försumlighet eller okunnighet som inte är försvarbar. Det centrala är att personen hade skälig anledning att förstå

risken men misslyckades med att göra det på grund av slarv eller bristande insikt.

Omedveten oaktsamhet handlar om att personen borde ha känt till risken men inte gjorde det. Det är avsaknaden av denna riskmedvetenhet, som rimligen borde ha funnits, som definierar omedveten oaktsamhet. I rättsliga sammanhang utreds ofta vad som rimligen kan förväntas av en individ i liknande omständigheter för att avgöra om handlingen eller underlåtenheten var oaktsam.

From:

<https://juridik.kristiansen.nu/> - Juridik på gymnasiet

Permanent link:

<https://juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=straffraett:subjektiva&rev=1714388727>

Last update: **2024/04/29 11:05**

